

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ АГРОЛАНДШАФТУ

Мирослав Волощук

(Інститут землеробства і тваринництва західного регіону УААН)

Василь Рудко

(ВО "ПРИКАРПАТТРАНСГАЗ")

Агроландшафти, тобто природно-територіальні комплекси різного економічного рангу, слід розглядати як об'єкти територіальної організації сільськогосподарського виробництва, зміни природних особливостей під впливом антропогенної діяльності. Природні ландшафти і сільськогосподарське виробництво взаємопов'язані і являють собою єдину систему. Тому з метою збалансування оптимальних співвідношень угідь земельного фонду організацію території господарств необхідно проводити на основі ландшафтного підходу з науковим обґрунтуванням розміщення їх площ і режимом використання, забезпечення нормального функціонування ландшафтно-землеробської системи.

Оптимізація агроландшафтів включає в основному елементи структури сільськогосподарських угідь. Необґрунтоване розорювання схилених земель призвело в 1960-1980 р.р. до порушення екологічно збалансованого співвідношення площ ріллі, лук, лісових і водних ресурсів. Це негативно відбилося на стійкості агроландшафтів. Земля, як природний ресурс, в значній мірі втратила властивість саморегулювання.

Проблема оптимального співвідношення видів землекористування в агроландшафті, вперше поставлена В. В. Докучаєвим (1882 р.), в даний час у зв'язку з посиленням деградації ґрунтового покриву набуває все більшого значення. Нами зроблена спроба визначити оптимальні параметри окремих елементів агроландшафту, зокрема ґрунтозахисних лісомеліоративних насаджень та структури земельних угідь (поєднання площ ріллі, багаторічних насаджень, сінокосів, пасовищ, лісів).

Конструювання ґрунтозахисних лісомеліоративних насаджень обґрунтоване на вивченні зв'язку між збитком, що завдається ерозією, і еколого-економічним ефектом лісомеліоративних насаджень. Для цього в

розрізі природних зон адміністративних районів Львівської області був розрахований, з одного боку, повний прямий річний збиток від ерозії, а з іншого - еколого-економічний ефект.

В основу розміщення захисних лісомеліоративних насаджень покладені особливості розвитку гідрографічної мережі, прояву ерозійних процесів і фактичного стану земельних угідь. Обсяги їх створення за видами лісомеліоративних насаджень у розрізі адміністративних районів визначені на основі матеріалів внутрігосподарського землевпорядкування типових господарств для ерозійних районів області, технічної документації по встановленню водоохоронних і приуслових смуг, схем рекультивації порушених земель, схем визначення непридатних для сільського господарства деградованих земель та сільськогосподарських угідь гіршої якості.

Поряд з цим для полегшення і прискорення розрахунків щодо визначення оптимальної ґрунтозахисної лісистості по зонах, районах області розроблена спеціальна комп'ютерна програма, яка дозволяє автоматизовано розраховувати повний і попереджений збиток від ерозії, визначити площу (зоу) агроеліоративного і екологічного впливу, чистий доход від ґрунтозахисної дії лісосмуг та інші оціночні показники.

Для створення екологічно урівноваженого агроландшафту (див. табл. 1) фактичний процент ґрунтозахисної лісистості по зоні Полісся буде складати в середньому 30-35%, в Лісостепу - 10-20%, в Передкарпатті - 25-30%, в Карпатах - 55-75%.

Таблиця 1

Прогнозна структура агроєкосистем в регіоні дослідження

Природна зона	Рілля	Сіножа ті, пасовища	Ліс	Вода
Мале Полісся	45-50	20-30	30-35	2-3
Західний Лісостеп	50-60	15-20	10-20	2-3
Передкарпаття	40-50	20-25	25-30	2-3
Карпати	8-12	20-30	55-75	1-3

В середньому по регіону досліджень ґрунтозахисна лісистість у 2000 р. повинна скласти 31.6%, що вимагає додаткового виділення в експлуатацію 6.5 тис.га деградованих земель. Це підвищить захищеність ріллі від ерозії до 82.7%.

Оптимізація розміру сільськогосподарських угідь агроландшафтів тісно пов'язана з впровадженням ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-механізованою організацією території і вимагає скорочення сільгоспугідь на площі 3 тис.га та трансформації деградованих земель під постійне залуження і заліснення, що дозволить значно покращити екологічну ситуацію регіону.